

“INSON – JAMIYAT – DAVLAT” IYERARXIYASIDA DAVLAT XIZMATCHISI KASBIY MA’NAVIYATINING ROLI

*Ismailov Dilshod Baxriddinovich, Respublika Ma’naviyat va ma’rifat
markazi huzuridagi Ijtimoiy-ma’naviy tadqiqotlar instituti mustaqil
tadqiqotchisi*

THE ROLE OF PROFESSIONAL SPIRITUALITY OF A CIVIL SERVANT IN THE HIERARCHY “MAN – SOCIETY – STATE”

*Independent researcher at the Institute of Social and Spiritual
Research at the Republican Center for Spirituality and Education*

РОЛЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДУХОВНОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОГО СЛУЖАЩЕГО В ИЕРАРХИИ «ЧЕЛОВЕК – ОБЩЕСТВО – ГОСУДАРСТВО»

*Независимый исследователь института социально-духовных
исследований при Республиканском центре духовности и
просвещения*

Аннотация: В данной статье научно анализируются мнения о профессиональной духовности государственных служащих в иерархии «Человек – общество – государство». Также при реализации отношений «Человек – общество – государство» особое внимание уделяется вопросам, тесно связанным с кадровой политикой, подготовкой и поддержкой квалифицированных кадров для оказания государственной гражданской служб.

Ключевые слова: страна, общество, духовность, «Человек – общество – государство», государственная гражданская служба, государственный служащий, профессиональная духовность.

Annotation: This article scientifically analyzes opinions on the professional spirituality of civil servants in the hierarchy “person – society – state”. Also, when implementing the relationship “Man – Society – State”, special attention is paid to issues closely related to personnel policy, training and support of qualified personnel for the provision of public civil service.

Keywords: country, society, spirituality, “Man - society – state”, state civil service, civil servant, professional spirituality.

Annotatsiya: Mazkur maqolada “Inson – jamiyat – davlat” iyerarxiyasida davlat xizmatchisining kasbiy ma’naviyati haqidagi fikrlar ilmiy jihatdan tahlil etilgan. Shuningdek, “Inson – jamiyat – davlat” munosabatlarini amalga oshirishda kadrlar siyosati bilan chambarchas bog’liq masalalar, davlat fuqarolik xizmatini ko’rsatish bo’yicha malakali kadrlarni tayyorlash va qo’llab-quvvatlashga e’tibor qaratilgan.

Kalit so’zlar: mamlakat, jamiyat, ma’naviyat, “Inson – jamiyat – davlat”, davlat fuqarolik xizmati, davlat xizmatchisi, kasbiy ma’naviyat.

<https://orcid.org/0009-0001-0702-4836>

e-mail:
dilshod6004@mail.ru

KIRISH. Har bir inson, u jamiyatda qanday o‘rin egallaganidan qat’iy nazar qadri bo‘lishni, hurmat qilib, hurmat ko‘rishni istaydi. Bu — isbot talab qilmaydigan haqiqat. Inson qadri insonga munosabatda ko‘rinadi. Shaxsning huquq, manfaat va ehtiyojlariga yuqori baho berilishi, uning har tomonlama e‘zozlanishi, undan vaqtni, mablag‘ni, mehnatini ayamaslikda inson qadri bo‘y-basti bilan namoyon bo‘ladi.

Muhimi, insonga o‘zgarishlarni amalga oshiruvchi vosita deb emas, o‘zgarishlar maqsadi sifatida munosabatda bo‘lish talab etiladi. Boshqacha aytganda, “Inson davlat uchun emas, davlat inson uchun”. Shu nuqtayi nazardan, yangi bosqichdagi barcha xatti-harakatlarimiz “Inson qadri” g‘oyasi mantig‘iga bo‘ysundiriladi.

“Inson qadri” shunchaki chiroyli so‘z emas, mubolag‘a ham, bo‘rttirish ham yo‘q bu tushunchada. Aslida “qadr” so‘ziga “qimmat” so‘zi qo‘shib ishlatiladi. Shu jihatdan, inson qadri bebaho va muqaddasdir. “Albatta, inson qadri biz uchun qandaydir mavhum, balandparvoz tushuncha emas. Inson qadri deganda, biz, avvalo, har bir fuqaroning tinch va xavfsiz hayot kechirishini, uning fundamental huquq va erkinliklarini ta‘minlashni nazarda tutamiz. Inson qadri deganda, biz har bir fuqaro uchun munosib turmush sharoiti va zamonaviy infratuzilma tashkil etishni, malakali tibbiy xizmat ko‘rsatish, sifatli ta‘lim, ijtimoiy himoya tizimi, sog‘lom ekologik muhit yaratib berishni tushunamiz” [1;78].

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA. Maqola mavzusi uchun “Davlat fuqarolik xizmati to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni, Prezident Sh.Mirziyoyevning “Yangi O‘zbekiston taraqqiyoti strategiyasi” nomli asari, nutqlari va ma‘ruzalari manba sifatida tanlangan. Inson, ijtimoiy davlat, ma‘naviyat, kasbiy ma‘naviyati, targ‘ibot masalalarida M.Quronov, S.Otamuratov, Q.Nazarov, Q.Quronboyev, M.Xoliyarova, B.Jo‘raquziyev kabi taniqli olimlarning ilmiy tadqiqotlar olib borishgan.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev ta‘kidlaganidek, “Eng muhim vazifamiz – mamlakatimizda tinchlik va farovonlikni mustahkamlash, odamlarni, xalqimizni hayotdan rozi qilishdan iborat. Buning uchun el-

yurtimiz avvalo biz rahbarlarning faoliyatidan rozi bo‘lishi kerak. Buning uchun har bir rahbar o‘z aravasini o‘zi tortishi, o‘z sohasidagi ishlarning ahvoli uchun o‘zi shaxsan javob berishi kerak. Shundan keyin jamiyatimizda o‘zgarish bo‘ladi, rivojlanish bo‘ladi”[1;78]. Ushbu metodologik yondashuv mamlakatimizda rahbar kadrlarga xalq ishonchi ortishiga, boshqaruv faoliyatining samaradorlik darajasiga, amalga oshirilayotgan islohotlarning natijadorligiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatishi muqarrar.

NATIJALAR. Yurtimizdagi barcha islohotlarning markaziga inson qo‘yiladi, unga barcha o‘zgarishlarning mezoni sifatida qaraladi, yangilanishlar inson uchun, unga munosib hayot sharoitini yaratish maqsadida amalga oshiriladi.

O‘zbekiston Respublikasining yangilangan Konstitusiyasida davlatchilik qadriyatlarini demokratik, ijtimoiy, huquqiy davlat talablaridan kelib chiqib, “Inson – jamiyat – davlat” tamoyili asos topgan. Ushbu tamoyil asosida hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy va ma‘rifiy rivojlantirish bo‘yicha alohida-alohida dasturlar ishlab chiqilmoqda. Har bir tarmoq va hudud bo‘yicha qabul qilingan dasturlar ijrosi yuzasidan rahbarlarning hisobot berish tizimi izga tushdi. Buning natijasida “Inson – jamiyat – davlat” munosabatlarida vertical munosabatlardan gorizontol munosabatlarga o‘tildi. Inson, uning hayoti, farovonligi mamlakatning eng katta boyligi sifatida e‘tirof etildi. Davlat inson manfaat-ehtiyojlarini qondirishni o‘zining ustuvor vazifasi deb bilmoqda, jiddiy loyihalarni amalga oshirishda unga kuchli sherik sifatida murojaat qilmoqda, muammolarning yechimini topishda uning ekspertlik salohiyatiga tayanmoqda.

“Inson – jamiyat – davlat” iyerarxiyasining gumanistik mohiyati inson va uning farovonligiga markaziy ahamiyat berilishini, jamiyat va davlat inson manfaatlari yo‘lida mavjud bo‘lib, uning huquqlari, erkinliklari va farovonligini ta‘minlashini anglatadi.

Ushbu iyerarxiya davlat va jamiyat shaxsning manfaatlari va ehtiyojlariga xizmat qilish uchun mavjud va uning gumanistik mohiyati quyidagi asosiy jihatlarida namoyon bo‘ladi:

1. **Markazdagi odam:** inson ushbu iyerarxiyaning markazi hisoblanadi va uning qadr-

qimmati, huquqlari va farovonligi eng muhim qadriyatlar sifatida tan olinadi. Gumanizm shaxsga va shaxs erkinligiga hurmatni ta'kidlaydi.

2. **Jamiyat atrof-muhit sifatida:** jamiyat odamlar o'zaro ta'sir qilishi, hamkorlik qilishi va rivojlanishi mumkin bo'lgan muhit sifatida qaraladi. Ushbu iyerarxiyada jamiyat jamiyat a'zolarining ehtiyojlarini ta'minlash, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va birdamlik uchun sharoit yaratadi.

3. **Davlat vosita sifatida:** Davlat qonun va tartibni ta'minlash, fuqarolarning huquqlari va adolatini himoya qilish uchun jamiyat tomonidan yaratilgan vosita sifatida qaraladi. Davlat shaxs va jamiyat manfaatlariga xizmat qilishi, uning vazifalari farovonlik va adolatni ta'minlashga qaratilgan bo'lishi kerak.

Ushbu gumanistik konsepsiya jamiyatdagi kuch va resurslardan inson manfaatlarini va ehtiyojlarini hisobga olgan holda foydalanish kerakligini, inson hayoti va qadr-qimmati daxlsiz qadriyatlar ekanligini anglatadi. Gumanistik iyerarxiya fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilishga, shuningdek, ijtimoiy adolat va tenglikni ta'minlashga e'tibor beradigan Davlat va huquqiy tizimlarning ko'plab modellari uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

MUHOKAMA. "Inson – jamiyat – davlat" munosabatlarini amalga oshirish kadrlar siyosati bilan chambarchas bog'liq. Zero, kadrlar siyosatida o'zgarish qilmasdan turib, boshqa sohalardagi islohotlarda muvaffaqiyat qozonish mumkin emas. Negaki, taraqqiyotning bugungi bosqichida inson omili belgilovchi rol o'ynamoqda.

Shu bilan birga, har qanday strategik hujjatning ro'yobi ham, avvalo, davlat fuqarolik xizmatchilarining ishga munosabatiga, mehnat unumdorligining samarasiga bog'liq bo'ladi. Ayni shu jarayonda, **O'zbekiston Respublikasining** "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi **Qonuni** qabul qilindi [2]. Bu qonunning tashkil etilishining maqsadi ham davlat boshqaruvining samarali, adolatli va intizomli mas'uliyat tizimini ta'minlash, davlat fuqarolik xizmatini ko'rsatish bo'yicha malakali kadrlarni tayyorlash va qo'llab-quvvatlash, davlat fuqarolik xizmatchisining qonuniy vakolatlarini belgilash va huquqiy maqomini mustahkamlashni o'z ichiga olgan.

Qonunda davlat xizmatchisi kasbiy ma'naviyati "**Davlat fuqarolik xizmatchilarining**

odob-axloq qoidalari — davlat fuqarolik xizmatchilari tomonidan rioya etilishi shart bo'lgan odob-axloq normalari majmuiga doir talablar"i [2] belgilab qo'yilgan.

2017-yilda oliy ta'lim muassasalari uchun tayyorlangan "Davlat xizmatchisi etikasi va imiji" o'quv qo'llanmasida davlat xizmatchisiga shunday ta'rif beriladi: "Davlat xizmatchisi deganda, davlat organlarining huquqlarini ro'yobga chiqarish bo'yicha tashkiliy-boshqaruv funksiyalarini bajaruvchi, fuqarolar uchun huquqiy oqibatlarni keltirib chiqaruvchi yuridik ahamiyatga ega bo'lgan harakatlarni amalga oshiruvchi shaxs nazarda tutiladi. Mansabdor shaxslarda siyosiy xislatlar bilan bir qatorda axloqiy fazilatlarni shakllantirish zaruriy holdir. Axloqiy barkamollik davlat xizmatidagi xodimlarning ishbilarmonlik sifatlaridan biri hisoblanadi"[3;4].

Ko'rinib turganidek, shaxsiy ma'naviy-axloqiy fazilatlar davlat xizmatida muhim rol o'ynaydi, chunki, ular davlat xizmatchilarining samaradorligi va professionalligiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Davlat xizmatida muvaffaqiyatli martaba uchun muhim bo'lgan ba'zi asosiy shaxsiy fazilatlar:

1. **Halollik:** Davlat xizmatchilari halol va ishonchli bo'lishi kerak. Ularning harakatlari va qarorlari axloq normalari va qonun hujjatlariga muvofiq bo'lishi kerak.

2. **Kasbiy javobgarlik:** Davlat xizmatchilari o'z vazifalarini yuqori darajada mas'uliyat bilan bajarishlari, eng yaxshi natijalarga intilishlari va kasbiy standartlarga rioya qilishlari kerak.

3. **Tahliliy ko'nikmalar:** tahlil qilish va tanqidiy fikrlash qobiliyati faktlar va ma'lumotlarga asoslangan qarorlar qabul qilish uchun muhimdir.

4. **Muloqot qobiliyatlari:** Davlat xizmatchilari turli manfaatdor tomonlar, shu jumladan fuqarolar, hamkasblar va rahbarlar bilan samarali muloqot qilishlari kerak.

5. **Yetakchilik:** menejerlar yoki menejerlar rovida davlat xizmatchilari jamoani boshqarish va ilhomlantirish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak.

6. **Moslashuvchanlik:** Davlat xizmatlari ko'pincha o'zgaruvchan sharoitlarga va yangi muammolarga duch keladi. O'zgarishlarga moslashish va ularga tezda munosabat bildirish qobiliyati muhim sifatdir.

7. **Maxfiylik:** Davlat xizmatchilari ko‘pincha maxfiy ma‘lumotlarga ega va maxfiylikni saqlash qobiliyati juda muhimdir.

8. **Etika:** davlat xizmatchilari uchun yuqori axloqiy me‘yorlarga rioya qilish va manfaatlar to‘qnashuvidan qochish muhimdir.

9. **Hamkorlik qilish qobiliyati:** Davlat xizmatchilari umumiy maqsadlarga erishish uchun jamoada ishlashga va boshqa organlar bilan hamkorlik qilishga tayyor bo‘lishi kerak.

10. **Stressga chidamlilik:** Davlat xizmatchilari yuqori darajadagi stress va bosimga duch kelishi mumkin, shuning uchun stressni boshqarish va xotirjamlikni saqlash qobiliyati muhimdir.

Ushbu fazilatlar davlat xizmatchilariga o‘z vazifalarini yanada samarali bajarishga yordam beradi, davlat xizmatlarini sifatli ko‘rsatishni ta‘minlaydi va davlat muassasalariga bo‘lgan ishonchni mustahkamlaydi. Tadqiqotchi Mahbuba Xoliyarova ta‘kidlaganidek; “Davlat xizmatchisi – davlat va millatning yuzi hisoblanadi. Davlatning muvaffaqiyatli faoliyat yuritishida muhim rol o‘ynaydi. Inson ma‘naviy-axloqiy meyorlar bilan yoshligidan uzviy bog‘langan bo‘ladi. Bola yoshligidan ta‘lim-tarbiya jarayonida sayqallana borishi natijasida jamiyatning bir a‘zosi shaxs sifatida shakllanadi. Bu shakllanish natijasida u jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarda ishtirok etuvchi jamiyatning bir bo‘lagiga aylanib ulguradi. Ana shunday shaxs maqomiga ega kishilar davlat xizmatida faoliyat olib borishlarida belgilangandan tashqari ularning alohida xususiyatlari mavjud bo‘lishini unutmazlik lozim” [4;201].

XULOSA. Davlat fuqarolik xizmatchisi qiyofasini belgilashda asosiy mezonlardan bo‘lgan yuksak ma‘naviyat, mas‘uliyat va madaniyatlilik

darajasi ham muhim o‘rin tutadi. Bu nafaqat bugungi global davrning taqozosi, balki O‘zbekistonning buyuk kelajagini ta‘minlay oladigan, unga xizmat qilishga qodir bo‘lgan davlat xizmatchisi tushunchasining mazmun-mohiyatini belgilovchi omil hisoblanadi. Shu bois zamonaviy rahbar xodim barcha fazilatlar bilan o‘z jamoalariga yetakchi, fidoyi, namuna, o‘rnak va ibrat bo‘la olishi shart.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat‘iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. – T.: O‘zbekiston, 2017. –B.78.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Davlat fuqarolik xizmati to‘g‘risida”gi O‘RQ-788-son Qonuni // Qonunchilik ma‘lumotlari milliy bazasi, 09.08.2022-y., 03/22/788/0723-son; 29.11.2023-y., 03/23/880/0905-son.
3. Muhammadjonova L. Davlat xizmatchisi etikasi va imiji. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent.: Universitet, 2017. – B.4.
4. Xoliyarova M. Davlat xizmatchilarining ma‘naviy qiyofasi (Prokuratura organlari xodimlari misolida) // O‘zMU xabarlari. – 2024. – №. 1.1. – C. 200-203.
5. Jo‘raquziyev B. Yangi O‘zbekistonda “Inson–jamiyat–davlat” tamoyilining qaror topishi xususida // Farg‘ona davlat universiteti. – 2023. – №. 5. – C. 26-26.
6. Baxriddinovich I.D. “Inson–jamiyat–davlat” tamoyilini amalga oshirish-barqaror taraqqiyot omili // Ustozlar uchun. – 2024. – T. 57. – №. 4. – C. 128-130.
7. Ризаев И.И., Хаккулов Н.К. Влияние цифровой культуры на неприкосновенность жизни человека в обществе // Оргкомитет. – 2023. – C. 342.

